

Лозова О.М. Етнічний гештальт-контекст як спосіб світосприймання етносу / Лозова О.М. // Актуальні проблеми психології: Етнічна психологія. Історична психологія. Психолінгвістика / За ред. С.Д. Максименка, М.-Л. Чепи.– К.: Інформаційно-аналітичне агентство, 2011.– Т.13, Ч.4.– С.215-222.

УДК 159.9.015

О.М. Лозова

доктор психологічних наук, професор,

Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ

ЕТНІЧНИЙ ГЕШТАЛЬТ-КОНТЕКСТ ЯК УМОВА СВІТОСПРИЙМАННЯ ЕТНОСУ

Резюме. Обґрунтовуються теоретичні підстави дослідження таких феноменів: етнокультурна детермінація сприймання, етнічний гештальт-контекст, етнічна картина (образ) світу.

Ключові слова: етнокультурна детермінація сприймання, етнічний образ світу, етнічний гештальт-контекст.

ЭТНИЧЕСКИЙ ГЕШТАЛЬТ-КОНТЕКСТ КАК УСЛОВИЕ МИРОВОСПРИЯТИЯ ЭТНОСА

Резюме. Обосновывается теоретический базис изучения этнического гештальт-контекста, этнокультурной детерминации восприятия, этнической картины (образа) мира.

Ключевые слова: этнокультурная детерминация восприятия, этнический образ мира, этнический гештальт-контекст.

ETHNIC GESTALT-CONTEXT AS CONDITION TO ETHNOS' PERCEPTION OF THE WORLD

Summary. This article provides theoretic basis for a number of phenomena: ethnocultural determination of perception, ethnic gestalt-context, ethnic image of the world.

Key words: ethnocultural determination of perception, ethnic image of the world, ethnic gestalt-context.

В історії психологічної науки проблема побудови у свідомості індивіда багатомірного образу світу вперше була поставлена як проблема сприймання. Протягом багатьох років дослідження у галузі психології сприймання мали справу лише зі сприйманням двомірних об'єктів – ліній, геометричних фігур, зображень на площині. На цьому ґрунті, на думку О. М. Леонтьєва, і виникла головна течія у психології образу – гештальт-психологія. Основну проблему нової для свого часу наукової парадигми Макс Вертгеймер визначив так: «...Існують зв'язки, за яких те, що відбувається в цілому, не виводиться з елементів, що існують нібито у вигляді окремих шматків, зв'язаних потім разом, а, навпаки, те, що виявляється в окремій частині цього цілого, визначається внутрішнім структурним законом цього цілого. Гештальт-теорія є це, не більше й не менше [6]».

М. Вертгеймер висуває гіпотезу про необхідність розглядати фізіологічні процеси як молярний феномен. Якщо всі фізіологічні процеси молярні, то дані їхньої якості будуть такими ж, як і в процесів свідомості, адже в їхній основі також лежать фізіологічні процеси. Проголошується твердження про те, що гештальти не накладаються розумом на досвід, а відкриваються в досвіді (гештальти об'єктивні, а не суб'єктивні) [4]. Гештальти, особливо у формулюванні В. Келера, становлять собою фізично реальну самоорганізацію в природі, мозку, досвіді, вони ізоморфні один щодо одного.

У такий спосіб гештальт-психологія намагається зрозуміти, що визначає організаційний характер сприймання: по-перше, експериментально доводиться динамічне самопоширення нервових збуджень, що запускається певними проксимальними стимулами (келерівська теорія ізоморфізму); по-друге, перевіряються самі характеристики проксимальних стимулів на предмет їхньої можливої причетності до патернів сприймання. Цей підхід тісно пов'язаний з уявленням М. Вертгеймера про те, що фактори сприймання викликають утворення перцептуальних одиниць. Організуюча

сила тут виникає завдяки відносинам між незалежними локальними стимулами в термінах схожості, близькості, спільних обставин і безперервності. Когнітивне значення цих перцептуальних принципів можна виразити так: феноменологічна організація є складно структурованим полем, а одиниці цього поля репрезентують ті об'єкти географічного середовища, що сприймаються.

Р. Солсо розцінює гештальт-теорію як один з підходів до розпізнавання зорового патерна. На думку вченого, патерн – «складне сполучення сенсорних стимулів, що сприймається людиною як член певного класу об'єктів [11, с. 69]». Довгий час дослідники розглядали тільки сприймання простих об'єктів, розрізнення яких залежало від їхньої якості й інтенсивності. Обробка такої інформації залежить скоріше від вхідних даних, ніж від концептуальних факторів. «Дата-залежна» обробка даних починається в момент надходження сенсорних сигналів, тоді як концептуально-залежна обробка починається тоді, коли в людини вже формується якесь поняття або очікування того, з якою інформацією вона зустрінеться. Щохвилини людина використовує як дата-залежні, так і концептуально-залежні процеси. Розпізнавання патернів визначається інформацією, що впливає на органи чуттів, а також знаннями, які зберігаються в пам'яті.

Однак О.М. Леонтьєв вказує на істотний недолік гештальт-теорії, зазначивши, що в ній «сміслові процеси були замінені відношеннями проективності, ізоморфізму, а при вирішенні проблеми духу й матерії первинним є третє, і це третє – гештальт (форма) [8, с. 256]. У реальному світі цілісність об'єкта виявляється через його зв'язки з іншими об'єктами, а не шляхом виділення його форми. Таким чином, «своїми абстракціями гештальт-теорія замінила поняття об'єктивного світу поняттям поля [там само]». «Ми дійсно будемо, але не Світ, а Образ, активно вичерпуючи його (...) з об'єктивної реальності [там само, с. 255]». Тому процес сприймання і є процесом цього «вичерпування». Головним же є не те, за допомогою яких засобів відбувається цей процес, а той образ світу, що його індивід у

результаті отримує. Він може бути більш-менш адекватним, повним, а іноді й помилковим.

У роки розвитку даної полеміки розуміння сприймання як процесу побудови образу світу вступає в протиріччя з аналітизмом наукового психологічного й психофізіологічного дослідження: тогочасні лабораторні експерименти з точними вимірюваннями продукують численні факти, «які не можна пояснити або зрозуміти і які маскують дійсний науковий рельєф проблем сприймання [там само, с. 256]». Як зазначає О. М. Леонт'єв, ізолюючи в експерименті певний процес, дослідник має справу з абстракцією, і тому виникає потреба «повернення до цілісного предмета вивчення в його реальній природі, походженні й специфічному функціонуванні [там само]». У випадку дослідження сприймання ми повинні звернутися до побудови у свідомості індивіда образу зовнішнього світу, такого як він є, у якому ми живемо й діємо.

Як же виникають гештальт-структури при сприйманні? Розглядаючи перцептивні процеси як процеси вроджені, гештальт-психологи поширювали принципи нової парадигми на всю фізіологію мозку. Усякий мозковий фізіологічний процес, на думку М. Вертгеймера, – це єдине ціле, не звідне до простої суми збуджень окремих центрів, але таке, що має всі особливості структурної цілісності. «Гештальтпсихологія постулювала ізоморфізм між фізичним, фізіологічним (мозковим) і феноменальним полями. Як би не ставитися до цього постулату, – зауважує з даного приводу у вступній статті до книги М. Вертгеймера В. П. Зінченко, – не можна не відмітити зусиль представників гештальтпсихології, спрямованих на те, щоб вписати психологічну реальність у загальну картину світу, перебороти картезіанський дуалізм [4, с. 7]».

«Оптичне поле», перший, фізичний, член «ізоморфної тріади» є предметний смисл, певна проблемна ситуація, яка повинна бути неясною, незавершеною, щоб спонукати до зміни її на чітку, завершену ситуацію, тобто до переходу від поганого гештальту до хорошого. У пізнішій своїй

творчості М. Вертгеймер доходить думки, що між оптичним і феноменальним полем перебуває поле предметних і соціальних дій, тобто, за кваліфікацією В. П. Зінченка, «поле діяльності, що є не тільки засобом їхнього перетворення, але й засобом їхнього конструювання. Тобто дія виступає як обов'язкова умова формування гештальту, незалежно від того, хороший він чи поганий, вихідний або завершальний [4, с. 22-23]».

У світлі такого підходу отримав своє несуперечливе пояснення відомий факт перцептивних розбіжностей у баченні предметів. Дійсно, задається питанням Р. Арнхейм, як можуть виникнути розходження у сприйманні, якщо зображення на сітківці, єдино завдяки якому відбувається зорове сприймання, залишається однаковим для всіх реципієнтів? Відповідь на дане питання криється в самій структурі сприймання, зокрема, сприймання естетичних об'єктів. «Сприймання – не механічна асиміляція збережених на сітківці даних, а побудова образу з ієрархічною структурою. Сприймання полягає в знаходженні структурної схеми, що відповідає конфігурації форм і кольорів, одержуваної з сітківки (...) Коли конфігурація за формою проста і ясно окреслена, то місця для розмаїтості залишається небагато. З ростом складності може зростати перцептуальна невизначеність [1, с. 322]. У силу цього будь-який твір мистецтва є не об'єктивним перцептом, а продуктом суб'єктивної інтерпретації. Суб'єктивність ця, на думку автора, задається індивідуальними й культурними детермінантами зорового досвіду реципієнта, тим, яким є той «спосіб, з яким глядач підходить до даного твору, а також який весь попередній досвід глядача... [там само, с. 337]». У той же час Р. Арнхейм попереджає про негативні наслідки крайньої точки зору, згідно з якою в нашій роздрібненій цивілізації досвід кожного індивіда не має нічого спільного з досвідом інших людей.

Особливої ваги ця критична думка автора набуває в аспекті сприймання, властивого тому чи іншому етносу. Так, етнокультурно детерміноване сприймання, у руслі нашого підходу, організоване такими внутрішніми спонукальними силами реципієнта, як етнічний образ світу й

індивідуальні мотиваційно-ціннісні комплекси. Тому, пред'являючи в експерименті реципієнтам художній об'єкт, ми слідуємо вихідному положенню естопсихології Л. С. Виготського, яке гласить: «Всякий твір мистецтва природньо розглядається психологом як система подразників, свідомо й умисно організованих з таким розрахунком, щоб викликати естетичну реакцію. При цьому, організуючи структуру подразників, ми відтворюємо структуру реакцій [5, с. 27]».

Попередньо ми вияснили, що образ – це синтетична конструкція, яка складається з перцептивних та когнітивних (семантичних) компонентів. Оскільки світ, що нас оточує, просторово цілісний та безперервний у часі, а можливості органів чуття дискретні й обмежені, то що ж забезпечує людині повноцінне пізнання?

Дослідники Е. Є. Бехтель і О. Е. Бехтель резонно зауважують, що таке протиріччя біологічна система «вирішує завдяки фрагментації оточуючого світу в процесі сприймання на окремі елементи та подальшого синтезу останніх [3, с. 51]». Але при цьому існують і фактори-помічники з боку самого об'єкта, яку автори називають впорядкованістю когнітивного матеріалу. Принципи такої впорядкованості різні дослідники передають різноманітними термінами: «фон», «поле», «рамка», «сітка», «схема» тощо (ми ж у цьому випадку використовуємо слово «контекст») [там само, с. 100]. Суть, проте, одна: контекст, як зазначають цитовані автори, виконує три функції: полегшує ідентифікацію об'єкта; відображає властивості об'єктивного світу і, що найважливіше, забезпечує механізм антиципації.

Максимально лаконічно схему процесу впізнавання об'єкта, викладену в концепції контекстуального впізнавання Е.Є. Бехтеля й О.Е. Бехтеля, можна описати таким чином. Об'єкт, потрапляючи у перцептивну сферу, включається одночасно у рецепторний інформаційний потік та в контекстуальний інформаційний потік. Перший забезпечує формування так званого бліца – елементарного інформаційного утворення, котре, трансформуючись в аналізаторному каналі, потрапляє до сфери свідомості у

вигляді прообразу, тобто форми, готової до подальшого зіставлення та впізнавання.

Контекстуальний інформаційний потік (контекст – меморіально-когнітивний тезаурус індивіда, що інформаційно забезпечує психічну діяльність і, зокрема, сприймання) має складну структуру, репрезентовану двома елементами. Центральну його зону складають базові конструкти – транзиторні або константні функціональні утворення, сформовані шляхом консолідації перцептивних елементів, які продукують уявлення та поняття.

Більш широке поле утворює так звана об'єктно-поняттєва контекстуальна (семантична) система. Об'єктне поняття автори тлумачать як психічну конструкцію, що формується групою понять зі схожими ознаками й властивостями (так, одне уявлення тут використовується для впізнавання всіх об'єктів даного поняття). Цей сектор продукує як мінімальні психічні конструкти – шреди, з яких вибудовуються більш складні психічні конструкти, так і охоплює собою уявлення, поняття, об'єктно-понятійну систему в цілому. «Під шредом ми розуміємо образ, вписаний в контекстуальні системи з усіма своїми зв'язками, що він їх створює. Проникаючи в контекст, образ починає встановлювати зв'язки з контекстуальними системами, «вписуватися» у них. При цьому відбувається трансформація як самого образу і перетворення його на шред, так і тих контекстуальних систем, в які він вбудовується [3, с. 56]».

Контекст в цілому дається реципієнту тут і тепер у вигляді актуального контексту. У точці перетину рецепторного та контекстуального інформаційних потоків прообраз починає активно взаємодіяти з ко-образом, такою ж транзиторною психічною конструкцією, яка виконує роль прототипу, кінцевим результатом такої взаємодії виступає образ.

Автори монографії відстоюють думку про те, що сприймання завжди є контекстуальним і контекст проектується на рецептивну систему у випереджувальному режимі, він начебто випереджує саме сприймання і створює інформаційну базу, на якій відбувається впізнавання стимулу.

Виділено чотири глобальні та чотири локальні контекстуальні системи, серед яких: часовий континуум (часова систематизація сприйманої інформації); внутрішній оперативний простір (розміщення сприйманих об'єктів в оперативному просторі, траєкторія їхнього руху); внутрішня картина світу (тривимірний простір як психічна категорія та розміщення в ній сприйманих об'єктів); локальні асоціативні ланцюги (фіксація часо-просторових та причиново-наслідкових відношень); впізнавально-оцінна понятійна система (відповідає за впізнавання та значеннєву оцінку об'єктів незалежно від їхньої новизни); варіаційні поняття (коригування значущості нових об'єктів); синабулярні (принципово нові) поняття; оперативний контекст (підготовка інформаційного матеріалу до сприймання, антиципація) [3, с. 209-210].

З нашої точки зору, одним із цілого ряду інших контекстів гештальту є етнічний гештальт-контекст. Ми визначаємо цей феномен як психологічну перцептивну ситуацію, в якій характер кожного елемента (знака) визначається його позицією й роллю у складі цілого (етнічної свідомості). Перцепт, будучи інваріантним і суб'єктивованим утворенням, при сприйманні щоразу активізує у свідомості реципієнта цей властивий йому етнічний гештальт-контекст.

Такий підхід примушує замислитися про ступінь тієї несвободи, в якій і об'єкт, і сам процес перцепції, і його результати не вільні від етнічного гештальт-контексту. Важко не погодитися з позицією Р. Арнхейма в тому, що цільові об'єкти перцепції доступні лише в їхніх гештальт-контекстах і тому не можуть бути сприйняті «як такі», у своїй інваріантності й «об'єктивності». За вірним спостереженням автора, сприймання творів мистецтв, що не узгоджуються з життєвими уявленнями глядача, вимагає певної напруги. Ця напруга змушує глядача переходити на такі рівні сприймання, до яких він не звик, що й виявляється більш плідною естетичною подією, ніж проста заміна одного досвіду на іншій. Так відбувається асиміляція перцепту, вбудовування його знаковості в універсальний образ світу реципієнта. Але так само реально й протилежне:

напруга від неузгодженості об'єкта з картиною світу суб'єкта змушує останнього переходити на такі рівні сприймання, до яких він «звик», тобто через етнічні контексти гештальту апелювати до етнічної картини світу, несвідомо експлуатуючи етнічні константи як захисні механізми психіки.

Таким чином, наведені вище міркування дозволяють екстраполювати положення гештальт-теорії, що стосуються процесів і механізмів перцепції окремого об'єкта, на процеси сприймання й структурування світу у вигляді його етнічного образу. Повертаючись до згаданого вище судження В.П. Зінченка про те, що між оптичним і феноменальним полем перебуває поле предметних і соціальних дій, які є засобом конструювання гештальту, не можна не помітити, що людський досвід такого роду фіксується у вигляді знака (символу). Про це в контексті візуального сприймання пише і Р. Арнхейм: «...Зорово сприймані об'єкти не обмежені ознаками, що фізично реєструються сітківкою очей: на ці об'єкти впливають й інші ознаки, які під впливом символічної аналогії зв'язуються з перцептами візуально [1, с. 349]». Тому логічно, що оцінки, приписувані об'єктам, є похідними як від фізичних параметрів самого об'єкта, так і від умов буття реципієнта, в тому числі й етнічного буття.

Як уже зазначалося, М. Вертгеймер, В. Келер, К. Коффка, К. Левін в якості основного принципу сприймання й інших психічних процесів бачили принцип цілісності. У силу того, що всі процеси в природі споконвічно цілісні, логічно припустити, що властивий тій чи іншій спільноті спосіб сприймання світу також цілісний, тобто визначається всім «полем» подразників, що впливають на організм, і структурою сприйманої ситуації. Звідси численні дані, що фіксують крос-етнічний ефект «упередження власної раси» в експериментах на впізнавання зовнішності представників свого та чужого етно-расових типів [12]. Д. Беррі з колегами тлумачать цю міжетнічну різницю не як результат соціально-психологічної стереотипізації, а як продукт механізмів сприймання, залучаючи до пояснення гіпотезу контакту: правильне впізнавання є функцією частоти контактів [2, с. 240]. А

теорія перцептивного наочування [14] твердить, що інформація про обличчя зберігається у певному гіпотетичному просторі, з якого вилучається тим точніше, чим більший досвід перцепції, чим розвинутіші контекстуальні системи, за Е. Є. Бехтелем та О. Е. Бехтелем, або етнічний гештальт-контекст, у нашому випадку.

Засоби міжетнічної комунікації містять у собі не тільки словесну мову, але й мови науки, політики, пропаганди, управління, релігії. Сюди входять також і невербальні носії етнокультурної інформації – обряди, звичаї, жести, міміка, стиль поведінки й т.п. Суспільна практика, свідомо діяльність людей обумовлюють перетворення знакових засобів нехудожньої комунікації в сфері культури на мову мистецтва. Так, очевидно, що художня література, театр, кіно особливо часто звертаються до міфів, фольклору, у яких так чи інакше присутні норми й зразки етноспецифічної поведінки, особливо в ігрових мистецтвах [10, с. 70].

Нами доведено відмінність семантичних особливостей перцепції тих самих об'єктів представниками різних етносів, що засвідчило наявність етнічного гештальт-контексту сприймання світу, який диференціюється від інших, соціокультурних (ментальнісних) контекстів сприймання [9]. Показано, що перцепт, будучи суб'єктивованим утворенням, активізує у свідомості реципієнта властивий йому етнічний гештальт-контекст, крізь який свідомість апелює до етнічної картини (образу) світу, експлуатуючи етнічні константи як захисні механізми. Констатовано як етнокультурну, так і соціокультурну детермінованість сприймання об'єктів представниками однієї етнічної спільноти у проекції їхньої свідомості на культурні знаки, різні за культурним походженням, різної модальності та видових модифікацій, напрямків, жанрів (поезії, прози, публіцистики, кіно, архітектури, живопису). При цьому етнічний гештальт-контекст сприймання актуалізує 57,5% змістових одиниць свідомості, а соціокультурні гештальт-контексти – 42,5 %.

У цьому знайшло своє емпіричне підтвердження положення

Р. Арнхейма про те, що цільові об'єкти перцепції доступні лише в їхніх гештальт-контекстах і тому не можуть бути сприйняті як такі, у своїй інваріантості й об'єктивності.

Висновки. Узагальнюючи теоретичні й експериментальні досягнення засновників і духовних лідерів напрямку (М. Вертгеймера, В. Келера, К. Коффки, Р. Арнхейма, пізніше – К. Левіна), можна виразити фундаментальну формулу гештальт-теорії у такий спосіб: існують певні цілісності, поведінка яких не визначається поведінкою окремих елементів, але в яких окремі процеси визначаються власною природою цілого – гештальти.

Перцепт активізує у свідомості реципієнта властивий йому етнічний гештальт-контекст, тобто ту психологічну ситуацію, в якій характер кожного елемента (знака) визначається його позицією й роллю в складі цілого (етнічної свідомості). Етнокультурна детермінація сприймання відбувається, на нашу думку, за рахунок таких двох внутрішніх спонукальних факторів, як етнічний образ світу та індивідуальні мотиваційно-ціннісні комплекси. Напруга від неузгодженості сприйманого об'єкта з уявленнями реципієнта-етнофора змушує останнього через етнічні гештальт-контекст апелювати до етнічної картини світу, несвідомо експлуатуючи етнічні константи як захисні механізми.

Оскільки гештальти є первинними утвореннями, остільки вчення про етнопсихогенез може будуватися, виходячи з визнання примату етнічного гештальт-контексту, що детермінує властивості й функції елементів, вхідних до складу етнічної свідомості.

Список використаних джерел:

1. Арнхейм Р. Искусство и визуальное восприятие: психология творческого взгляда / Рудольф Арнхейм. – М. : Прогресс, 1974. – 392 с.
2. Берри Д. Кросс-культурная психология. Исследования и применение / Берри Д., Пуртинга А., Сигалл М. и др. ; пер. с англ. – М. : Гуманитарный центр, 2007. – 560, [1] с.

3. Бехтель Э. Е. Контекстуальное опознание / Э. Е. Бехтель, А. Э. Бехтель. – СПб. : Питер, 2005. – 336 с. : ил.
4. Вертгеймер М. Продуктивное мышление / Макс Вертгеймер ; пер. с англ. ; общ. ред. С. Ф. Горбова, В. П. Зинченко ; вступ. ст. В. П. Зинченко. – М. : Прогресс, 1987. – 336 с. : ил.
5. Выготский Л. С. Психология искусства / Выготский Л. С. ; под ред. М. Г. Ярошевского. – М. : Педагогика, 1987. – 344 с. – Библиогр. : с. 335–338.
6. Гештальт-теория [Электронный ресурс] / М. Вертгеймер // Искусство метафоры. – Режим доступа : http://www.metaphor.nsu.ru/wertheimer_gest.htm.
7. Коффка К. Восприятие: введение в гештальттеорию / К. Коффка // Психология ощущений и восприятия : хрестоматия по психологии. – М. : Изд-во МГУ, 1999. – С. 126–143.
8. Леонтьев А. Н. Избранные психологические произведения : в 2 т. / А. Н. Леонтьев ; под ред. В. В. Давидова, В. П. Зинченко, А. А. Леонтьева, А. В. Петровского. – М. : Педагогика, 1983. – Т. 2. – 317 с.
9. Лозова О.М. Психосемантична структура етнічної свідомості : дис. ... доктора психол. наук : 19.00.01 / Лозова Ольга Миколаївна.– Київ, 2008.– 479 с.
10. Митина В. А. Сквозь призму знака / Митина В. А. – К. : Самватас, 1996. – 107 с.
11. Солсо Р. Когнитивная психология / Солсо Р. – СПб. : Питер, 2002. – 591 с.
12. Berlijse D. E. Measures of Aesthetic Preference / D. E. Berlijse // Psychology and the Visual Arts. – L., 1970. – P. 129–146.
13. Collage [Электронный ресурс] / Greenberg С. // Art and Culture. – Режим доступа : <http://www.sharecom.ca/greenberg/collage.html>.
14. Krugh U. Percept-genetic analysis / Krugh U., Smith G. – Lund : Gleerup, 1970. – 217 p.

15. Meissner C. A. Thirty years of investigating the own-race bias in memory for faces : a meta-analytic review / Meissner C. A., Brigham J. // Psychology, public policy and law. – № 7. – P. 3–35.

Реферат. У силу того, що всі процеси в природі споконвічно цілісні, логічно припустити, що властивий тій чи іншій спільноті спосіб сприймання світу також цілісний, тобто визначається всім «полем» подразників, що впливають на організм, і структурою сприйманої ситуації.

З-поміж інших контекстів гешталту існує етнічний гештальт-контекст. Ми визначаємо цей феномен як психологічну перцептивну ситуацію, в якій характер кожного елемента (знака) визначається його позицією й роллю у складі цілого (етнічної свідомості). Доведено відмінність семантичних особливостей перцепції тих самих об'єктів представниками різних етносів, що засвідчило наявність етнічного гештальт-контексту сприймання світу, який диференціюється від інших, соціокультурних (ментальнісних) контекстів сприймання.

Перцепт, будучи суб'єктивним утворенням, активізує у свідомості реципієнта властивий йому етнічний гештальт-контекст, крізь який свідомість апелює до етнічної картини (образу) світу, експлуатуючи етнічні константи як захисні механізми. Констатовано як етнокультурну, так і соціокультурну детермінованість сприймання об'єктів представниками однієї етнічної спільноти у проекції їхньої свідомості на культурні знаки, різні за культурним походженням, різної модальності та видових модифікацій, напрямків, жанрів.

Знайшло своє емпіричне підтвердження положення Р. Арнхейма про те, що цільові об'єкти перцепції доступні лише в їхніх гештальт-контекстах і тому не можуть бути сприйняті як такі, у своїй інваріантості й об'єктивності.

Етнічний гештальт-контекст детермінує властивості й функції елементів, вхідних до складу етнічної свідомості.

